

הרצ יוסף חיים לוהב ליון צית המדרש "שושנים לדוד" ירושלים

בענין נישוק ידי אביו ואמו בליל שב"ק וברכתם

בחיבוק ונישוק, חוץ מזה ישן בכסותו שמותר. ע"ש. ומ"מ נראה דלנשק ידיה לא הוי דרך חיבה, ועל כן באמו מותר לכו"ע.

ומצאתי באוצר הפוסקים (סימן כא אות נה) שהביאו דברי המנחת פיתים שכתב להכריע להתיר, ממ"ש המג"א (רס"י עדר) שהאריז"ל היה מנשק ידי אמו בליל שב"ק. אמנם לפי האמור לא שמא מתיא, כי רבינו האר"י לא היה מנשק לשם חיבה אלא ע"ד הסוד וכמבואר. [והעירני הגאון ר' אבנר קבץ לדברי הבא"ח בספרו עוד יוסף חי פרשת שופטים אות כא. ע"ש. ודו"ק].

כתב רבינו האריז"ל בשער הכוונות (דף ע ע"א) וז"ל, אח"כ תלך לביתך, ובכניסתך לבית תאמר בקול רם ובשמחה יתירה שבת שלום, כי הוא כחתן המקבל את הכלה בשמחה גדולה ובסבר פנים יפות. ואם אמך קיימת בחיים חיותה, לך ותנשוק ידיה. ועיי"ש עוד שביאר ענין הנישוק. וכן הובא סדר זה בסידור הרש"ש מהדורת הרב היר"א (ח"ב עמ' רסו). ע"ש בכונת הנשיקה. והנה הב"ש באעה"ז (סימן כא ס"ק טו) כתב, דבן עם אמו מותרים בחיבוק ונישוק. אבל בנתיבות לשבת לבעל ההפלאה שם (ס"ק ח) חולק על הב"ש, וס"ל שבן עם אמו אסורים בכל מיני קירוב, וכן אסורים

דברי יחזקאל

אם יש לנשק גם ידי אביו

בכחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל ע"י גדול אמצעי משובח הוא יורד וחל ונאחז ביותר בקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא, ועל ידיהם הוא מתפשט יותר. אבל גם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם ונכון הוא. ע"כ. גם בספר מעבר יבוק (חלק שפתי רננות פרק מג) כתב, ומנהג לברך בשבת קודש, ובפרט בליל שבת סוד שבת מלכתא שהם בינה ות"ת למטה במלכות כנוזר למעלה, ובסוד נפש יתירה, שעל המברך והמתברך יחולו הברכות. ועוד כי אין שטן ואין פגע רע בשבת שיקטרג על הברכה, שנצחו מער"ש לנוקבא דתהומא רבה, וצורך גבוה

וצריך בידור האם יש ענין לנשק גם ידי אביו בליל שב"ק, והנה הרב בא"ח בספרו (שנה ב פרשת בראשית אות כט) כתב, וינשק ידי אביו ואמו¹. וכבר כתב כן הרב חיד"א בעבודת הקודש (מורה באצבע סימן ד אות קמב), כשינשק ידי אב ואם אחר ערבית באור שבת, יכוין לקיים מצות כבוד או"א, וכשינשק ידי אמו יחשוב שיש סוד בדבר. ע"כ. וכן מצינו להגאון יעב"ץ בסידורו הנקרא עמודי שמים (דף קו) וז"ל, מנהגן של ישראל לברך הילדים בליל שבת, אחד האבות ואחד הרבנים אחר התפילה, או בכניסה לבית, שאז חל השפע וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד, שאין

דברי יחזקאל

1. וכן מבואר בס' זכר דוד מאמר א' פרק צב. (המערכת).

ל' רצלם שלהם דישס"ו לאט לאט, עד נשמת כל חי שנגמר ליכנס למ' שלהם, וישס"ו שניהם נק' אימא נשמה דכללות האצילות, ולזה נקט ידי אמו. עכ"ל. וכן מצאתי להגאון ארי במסתרים החסיד והעניו ר' ששון מזרחי זצוק"ל בספרו הנורא באתי לגני ח"ד (דף מה) שנראה במסקנתו שם שעפ"י הסוד יש ענין לנשק ידי אביו ג"כ. ע"ש. [וכן זה כתבתי לאפוקי ממ"ש הימה שליט"א ראש ישיבת אהבת שלום בספרו עמודי הוראה על ספר עבוה"ק להחיד"א (עמ' מז) ע"ש בדבריו, ולפי הנ"ל אין דבריו מחוורים].

הוא לכרך האדם בניו בשבת, ואם יש לו בת גם היא יברכנה, ובפרט בליל שבת. עכ"ל. ומדברי כל הני רברבי משמע שיש ענין לנשק גם ידי אביו. וצ"ב אמאי בדברי האר"י ז"ל נזכר רק ידי אמו. ובסיעתא דשמיא מצאתי בספר שמן ששון (דף צא אות כז) שכתב, והיה צריך לומר ג"כ לנשק ידי אביו, וי"ל ידי אביו נמי בכלל דצריך לנשק, וטעם דנקט אמו להיות הכל בבחי' ישסו"ת, שנודע שבחול הוא המשכת המוחין מישסו"ת, ונגמר סדר המשכתם בו ימי החול בבחינת הנה"י שבהם עד קבלת שבת, ועתה בקבל"ש מתחיל להיכנס בחינת

אם יש לנשק את שתי הידים, ואיזה יד קודם

וכבר בא חכם הגר"ח פונטרימולי מאיזמיר בס' פתח הדביר (סימן רסב) ודייק כדברי הגרש"מ זצוק"ל שמדברי האר"י משמע שצריך לנשק ב' הידיים, וכתב שלא נהגו כן. והביא מהרב המקובל מוהר"א טובייאנה ז"ל שסידר לשם יחוד קודם הנשיקה, הריני מקיים מ" דכבוד אר"א לנשק יד ימין דאמי. וכן דקדק שם מספר משנת חסידים (מסכת ליל שבת) דיש ענין לנשק הימין דוקא. ושם כתב הפתה"ד דכיון דלעולם בעי' לאכללא שמאלא בימינא כנודע, ועיין זוה"ק (פ' במדבר דק"ח ע"ב) עה"פ שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, דשמאלא אתכליל בימינא, א"כ גם הגבורות והדינים של שמאל כלולים בימין, ובעו ביסוס ע"י הנשיקה, וממילא גם בנשיקת ימין ממשיך ברכה מעשר ספירות, שהשמאל כלול בימין לאכפייא דינין דיליה. עכ"ל. אמנם כפי מה שדייק הגרש"מ בבאתי לגני מדברי האר"י ז"ל יוצא שצריך לנשק גם יד ימין וגם יד שמאל, והואיל ואין טורח בזה נראה שמהיות טוב כך ראוי לעשות לכתחילה, והגם שיש במקובלים משמעויות דדוקא לימין ינשק וכמובא לעיל, מ"מ אחר דברי רבינו האר"י החי אנו נגזרים ותו לא.

והנה עוד צריך להתבונן, האם צריך לנשק יד ימין בלבד או שני הידים, וחמותי ראיתי לארי במסתרים הגרש"מ זצוק"ל בספרו באתי לגני שדייק מסידור בניהו בן יהודע דהנשיקה היא לב' הידיים ולא רק לשמאל, וכן מובן מלשוננו הלאה, וכן משמע לכאורה מלשון שער הכונות (דף ע ע"ג) ע"ש היטב. וגם הלא הרמז הוא לחג"ת דתבונה והם ימין ושמאל. ועיין עוד בבאתי לגני (שם עמ' מז) שכתב, גם נראה לנשק הימין ואח"כ השמאל ולא להיפך. אמנם בספר שמן ששון (דף צא ע"ב אות כח וכט) כתב לנשק רק יד שמאל, ששם שורש הגבורות. ועיין בספר קמח סולת (דיני קידוש אות א) וז"ל, וכתב מהרח"ו ז"ל, מורי ז"ל היה נוהג לנשק ידי אמו תחילת ליל שבת, עיין הסוד שלו בספר חמדת ימים, והנישוק יהיה ביד ימין. וכתב שם עוד וטעם הברכה בעת ההיא, לפי שצינורי הברכות פתוחים, וגם שדרך האב לכעוס על בנו ולקללו כל ימות השבוע, וכן הרב על התלמיד, לכן מקדים עתה לברכו, ומשיברכו לא יוכל לקללו עוד, על דרך וברך ולא אשיבנה. עכ"ל. והוא טעם חדש ורחוק קצת שנאמר דדרך האב יקלל את בנו והרב את תלמידו. ועכ"פ יוצא מדבריו שצריך לנשק רק יד ימין.

מקום הנישוק ביד

כי שם יש כבר ה' עצמות ניכרים במשמוש היד, שהולך כל עצם לאצבע אחד, ובכל זאת נלק"ד שיותר נכון לנשק ע"ג האצבעות. עיין בע"ח שכ"ה פ"ב שבפרטות הה"ג יש הוראה לכך היד לחוד ולאצבעות לחוד. ועוד הגם שיש חמש עצמות אבל לא נפרדים כמו החמשה אצבעות. ולכן לק"ד יש לדקדק לנשק האצבעות דוקא. ע"כ.

עוד צריך להתבונן היכן מקום הנישוק, האם על כף היד או על האצבעות. והנה לשון האריז"ל בשעה"כ שם, וכאשר אדם נושק בפיו ע"ג אצבעות היד, ולכאורה משמע שהנישוק צריך להיות על האצבעות. וגם בזה ראיתי שעמד הגרש"מ זצוק"ל בספרו באתי לגני שם, וכתב, ונראה שלא בא רבינו ז"ל לאפוקי אלא הזרוע, ולא כף היד כנהוג,

זמן הנישוק

מסייע לימין, שיש באצבעותיהם קדושת התורה, מ"מ טפי עדיף לנשק ידיהם בעת שיכולין לברך. עכ"ל. ומצאתי להגרש"מ זצוק"ל בבאתי לגני (דף מו) שכתב, שמנהג בבל היה לנשק ידי האב והאם אחר הקידוש, וכתב שנראה טעמם שלא יהיה כזלזול בכבוד האב כשמנשק ידי האם לפניו. ועוד שאחר הקידוש נגמר ה"ל דישסו"ת גם בפניו, ויהיה הוראה לשניהם בנשיקת היד. ומשמע מדבריו שיש ענין לנשק הידים לאחר הקידוש. וכן אנו נוהגים. ומנהג זה הוא גם טוב לפי פתה"ד שאז אביו כבר גמר אמירת עלינו לשבח ויגדל ושלום עליכם, ויוכל לברכו בכונה.

וזמן הנישוק מתי הוא האם לפני הקידוש או לאחר הקידוש², מרהיטות לשון שעה"כ וסידור הרש"ש מהדורת הרב היר"א משמע שקודם הקידוש צריך לנשק והנה הרב פתח הדביר (סי' רסב סק"ד) כתב ז"ל, ולא יפה עושים הבאים לנשק ידי הגדולים בעוד שהם אומרים עלינו לשבח או פיוט יגדל או שלום עליכם וכיו"ב, דכיון דמרחשן שפוותיהו בלימוד ואינם פוסקים, מה בצע בנשיקה זו, כי אינם מקבלים שום ברכה, והגם דנשיקת יד של הגדולים בתורה פשיטא ודאי דישיג בזה תועלת גדולה, לפי הקדושה רבה שיש בהם דמלכי רבנן מחדשים בכל יום הלכות וכותבים בימין ושמאל

צורת הברכה האם בשתי ידיים

שמים דרצה להכריח דמניחים ב' ידיהם על ראשם, וסיים וכן הוא מנהג אבא מארי, ולא כחסרי דעת שחושבים שיש קפידה לברך דוקא ביד אחת. עכ"ל. ושרי ליה מארי דכתב כן, וכבר עמדתי על

ומעתה נבוא לברכת אבות על בניהם, האם יברכו אותם בשתי ידיים או ביד אחת. והנה בספר כף החיים להגר"ח פאלאג'י (סימן כח אות ל) כתב, דדי ביד אחת, ואח"כ כתב אכן ראיתי בס' עמודי

בס' בניך לימודי ה' להרב ינון כהן נר"ו כ' בשם יוסף אומץ סי' ע וז"ל: נ"ל שהמנהג הוא לברכם אחר התפילה לפי שאז בודאי הוא יותר מוכן להמשיך השפע מתוך קדושתו על התפילה שראויה להיות בהתפשטות הגשמיות עכ"ל. ועוד ציין שם לס' שיבת ציון מהגר"צ מוצפי שליט"א ח"א עמ' רכ שכ' ג' טעמים בנישוק הידים כליל ש"ק. ועוד הביא שם המחבר נר"ו ח' טעמים נוספים מדוע מועלת הברכה כליל ש"ק. (המערכת)

ברכות משאר העם שאינו ברכת כהנים סגי ביד ימין לבד, ואה"נ מהיות טוב אם משים אדם ב' ידים על ראש המתברך לברכו יהיה יותר טוב תוספת ברכה, אבל ביד א' בימין לבד נמי סגי. עכ"ל. ומוכח דבשאר ברכות די ביד א'. ומצאתי בקמח סולת דיני קידוש שכתב, והנישוק יהיה ביד ימין, ואותו היר בלבד ישים המברך על ראש המתברך, שאין ב' ידים זוכות כאחת. וזה שלא כדברי הגר"ח פלאגי שכתב שהמברך בב' ידים יהיה תוספת ברכה. ולמסקנת הדברים נראה שאין קפידא לברך בשתי ידים, אבל עדיף שישים ב' ידים על ראש המתברך ולברכו משום תוספת ברכה וכדברי הגר"ח פלאגי. [וזכורני שכך היה מנהגו של רב האי גאון זקן המקובלים מהר"ר יצחק כדורי זצוק"ל, שבכל פעם שהיה מברך, היה נושא שתי ידיו על ראש המתברך, והא כמה שני מכד הוינא טליא שמר אבי ר' מרדכי שליט"א היה לוקח אותנו להתפלל עם רב האי גאון וקדוש הג"ל בנץ החמה ביום שבת קודש, בביהכ"נ לעדת היזדים פעה"ק ירושלם תובכ"א, ובעת ברכת כהנים היה נותן את מקלו לאחד מהילדים שיאחזנו בידו, ועל ראשי הנערים היה מניח שתי ידיו דייקא. תנצב"ה אכ"ר].

זה בס' הקטן נפש כל חי מערכת ב. ע"כ. ובספרו שם (מערכת ב אות לא) האריך בזה, וכתב שאין קפידא בדוקא לברך בשתי ידים, ומספיק לברך ביד ימין. והנה ראיתי להרב פתח הדביר שהביא דברי הכה"ח הנ"ל, ואח"כ העיר מדברי הגר"ח פלאגי מ"ש בספרו חיים לראש על הגדה של פסח (בפסקי דינים דף מט ע"ב) אשר במאמרו שם כתב להסביר מנהג ישראל להגביה את קערת ליל סדר ולהקיפה סביב ראשו של כל אחד ואחד מהמסובין, וז"ל, ונראה לע"ד לתת טעם, כי יען הקערה בכללותה רומז לעשר ספירות, לכן כדי שיחול ברכה על ראשם משפע קדושה וברכה מעשר ספירות אנו עושין כסדר הזה. וסמוכות מצאתי בזוה"ק ח"ג בתוספת א"ר רחומאי מאי דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ומ"ט בנשיאות ידיו לברך בכרכה, אלא דיש באדם עשר אצבעות רמז לעשר ספירות שנחתמו בהם שמים וארץ. עכ"ל מהרח"פ. והרב פתח"ד רצה ללמוד מזה שצריך לברך ג"כ בב' ידים.

אמנם במחכ"ת דברי הזוה"ק הביאם הגר"ח פלאגי גם בנפש כל חי שם, וכתב ע"ז, והנה יש לומר שאני ברכת כהנים כי ציותה תורה להיות בב' ידים ולהמשיך ברכה מעשר ספירות אבל אה"נ לשאר

נוסח הברכה

דברי חיים

(ל). ע"ש. והן אמת שבספר תורה תמימה פרשת נשא (פרק ו פס' כג) כתב לאסור לזר לברך איש את אחיו בנשיאות ידים על ראש המתברך, דהרי סדר ברכה זו מיוחד רק לכהנים ולזרים יש בו איסור עשה. וע"ש שכתב שכן גם דעת הגר"א. אבל כבר האריך הגאון הראשון לציון כמהר"ר עובדיה יוסף שליט"א בשו"ת יחווה דעת (ת"ה

עוד אנו צריכים לברר מהו נוסח הברכה שיברכו האב והאם את הבנים. ומצאתי בסידור עמודי שמים להגאון יעב"ץ שכתב שנוסח הברכה הוא ישמך אלוקים כאפרים וכמנשה, יברך ה' וישמרך וכו' כל נוסח ברכת כהנים, ואם ירצה יוסיף לפי צחות לשונו³. עכ"ל. וכן נהגו רבים היום לברך בנוסח זה. ועיין כף החיים פלאגי (סימן כח ס"ק

3. ובספר אורח צדיקים תפילות ובקשות למקובל רבי שלמאן מוצפי זצוק"ל שער ג' סי' יז כתב וז"ל: כאשר תברך את בניך או את בן חברך תקרא עליו פסוק זה "אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתוננו" והוא טוב מאוד לשמירה ובפרט מעיה"ר, עכ"ל. ובספר מעבר יבך חלק שפתי רננות פמ"ג המדבר בענין ברכת הבנים כ' וז"ל: אך בפה אני אומר על המתברך "ונחה עליו רוח ה' רוח עצה ובינה רוח דעת ויראת ה'", ופסוק זה מכון מאוד למבין אותו לאשורו עכ"ל. (המערכת)